

ВІД РЕДАКТОРА

Мелогеографічний напрямок в останнє 10-річчя активно розвивається і вже може претендувати на своє досить значиме місце у сфері діалектологічних дисциплін з великим багажем досягнень – лінгвогеографії, етнолінгвістики, етнології. З 2000-го року в Україні захищено 4 дисертаційні роботи цього напрямку, у Білорусі – 3, у Росії щонайменше 4, по одній роботі у Сербії та Македонії – тобто загалом на слов'янському просторі налічується майже півтора десятки дисертаційних досліджень з мелоареалогії. Численні наукові публікації, обов'язковим атрибутом яких є географічні карти з прокресленими на них ареалами досліджуваних явищ, знаходимо у фахових збірниках етномузикологічних праць, що виходять у Києві, Львові, Мінську, Москві, Санкт-Петербурзі, поодинокі публікації зустрічаються у польській літературі. Та єдиним спеціалізованим виданням цього напрямку залишається щорічник серії «Слов'янська мелогеографія» (далі – СМ), цілком присвячений проблематиці просторової дистрибуції етномузичних явищ. Серія виходить 4 роки поспіль (з 2010 року), щоразу наповнюючись великими обсягами матеріалів і карт. Картографічний доробок атласів серії – **174** карти (за випусками: 73+23+31+47).

Спираючись на групу постійних дописувачів серії (*Ірина Клименко, Ларіса Белогурова, Василь Коваль, Маргарита Скаженник, Олена Гончаренко, Катерина Ільїна*), редактор залучає нових авторів з України (*Тетяна Зачикевич*), Білорусії (*Тацціана Канстанцінава*), Польщі (*Ізабела Філіп'як-Соколовська, Януш Соколовскі*), а також продовжує надавати трибуну молодим дослідникам – цього разу з мелогеографічними студіями дебютують киянки *Ірина Данилейко, Мар'яна Мархель, Ганна Пеліна* та вихованка львівської школи *Христіна Попович*.

4-й випуск продовжує розвивати кілька ліній, ініційованих у попередніх книгах серії. З суми вже опублікованих і нині пропонує студії вимальовується певна **пріоритетна для мелогеографічних досліджень територія**, ядром якої є **українські та білоруські народномузичні традиції** – у їх історичних мовно-етнічних, а не сучасних міждержавно-адміністративних обсягах. Виявлено систему параметрів, що об'єднують цей географічний простір у **меломасив зі спільними принципами музичного мислення**, протиставний сусіднім регіонам (див. статті *І. Клименко* у 1–3 випусках СМ, де запропоноване означення цього обширу як **українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву – УБРМ**). Увагою авторів серії також охоплено терени східної Польщі (приблизно до Вісли) та прилеглі зі сходу території російських традицій.

Виокремлення крупних регіонів на потенційній мапі слов'янських народномузичних діалектів, зокрема, українсько-білоруського меломасиву, висвітлює низка макромасштабних досліджень. Їх поміщаємо у спеціальному макроареально-методичному розділі збірника (Розділ 1). У 3-й книзі серії з концепцією глобального поділу східнослов'янського етномузичного ландшафту на три географічні зони – західну (білорусько-українську), північну («русский Север») та південно-східну («южнорусские традиции») виступила московська дослідниця *Л. Белогурова*. Продовжуючи вивчення цього кардинального поділу у даному випуску, вона аналізує північно-східний кордон білорусько-українського меломасиву, розглядаючи його за матеріалами весільних мелодій. Лінію «макродосліджень» продовжує стаття *І. Клименко*, де на підставі одного типу **колядок (з віршем 5+5+3)**, поширеного у тримовному (польсько-українсько-білоруському) просторі, формулюється алгоритм вивчення макромасштабних явищ слов'янської народномузичної культури. Методична спрямованість цієї публікації переключається з методично-аналітичними висновками, які можна почерпнути з локального дослідження приграничної польсько-білоруської традиції **Сувацьщини** польськими етномузикологами – подружжям *Соколовських*. Її базою стали записи місцевих мелодій з хронологічним діапазоном у майже півтора століття. Порівнюючи нотації О. Кольберга сер. 19 століття з аудіофіксаціями кінця 20 століття, дослідники констатують достатньо малі зміни, що сталися з мелодіями під впливом часу, проте наголошує на значних змінах у розумінні аналітиками природи формотворення цих мелодій. Цей аналіз дає нам добрий інструмент до реконструкції Кольбергових записів з українських і східнопольських теренів: у нотації видатного збирача проявило себе так зване «мазуркове» мислення, властиве польській традиції,

Melogeographic direction has been actively developing In previous decade, thus it can lay a claim to occupy its fairly significant place in the field of dialectological subjects with a great luggage of achievements – dialect geography, ethno-linguistics, ethnology. Since 2000 four theses of this direction were upheld in Ukraine, three ones – in Byelorussia, not less than four – in Russia, one – in Serbia and one – in Macedonia, that is about ten and a half dissertational investigations in melo-areology were presented altogether around the Slavic area. Numerous scientific public works, indispensable attribute of which are geographic maps with outlined areas of investigated phenomena on them, can be found in professional collections of ethnomusicologic works (most of all – in the editions by Russian Gnesiny Academy of Music of 1999 – 2013, a bit less – by Sanct-Petersburg and Minsk Conservatoires, some separate published works can be met in Polish special literature). But the exclusive specialized edition of this direction still remains a serial yearbook “Slavic melogeography” (hereinafter – SM), entirely devoted to the problems of spatial distribution of ethnomusicologic phenomena. This series has been published four years in succession (beginning from 2010), each time being filled with great volumes of materials and maps. Cartographic creation of the series constitutes of 174 atlases and maps (73 + 23 + 31 + 47).

Basing on the group of the series permanent correspondents (*Irina Klymenko, Larisa Bielogurova, Vasyli' Koval', Margarita Skazhenyck, Olena Goncharenko, Katheryna Ilyina*), the editor attracts new authors from Ukraine (*Tetiana Zachickevich*), Byelorussia (*Tatciana Kanstantinava*), Poland (*Isabella Filipiak-Sokolovska*), and continues to let the floor to young researchers. This time young Kyivan women make their debut in the book with melogeographic studies – *Iryna Danyieyko, Maryana Markhel', Hanna Pelina*, and a postgraduate of Lviv school *Khrystyna Popovich*.

The fourth issue continues to develop several directions of work, initiated in the previous books of the series. From the sum of studies that had been already published and now being offered in the new book, a certain **territory of primary importance for melo-geo-graphic studies is becoming visible in the outline**, the core of which are **Ukrainian and Byelorussian folk music traditions** in their linguistic-ethnic, but not modern intergovernmental-administrative scopes. It was detected the system of parameters uniting this geographic space into the **meloset** with common principles of musical mode of thinking, opposite to the adjacent regions (see *I. Klymenko's* articles in the 1-3 SM issues, where she offers to designate this expanse as **Ukrainian–Byelorussian early traditional musical massif – UBETM**). The authors have also taken into their consideration the eastern Poland territories (roughly by the Visla river), and the territories of Russian traditions, adjacent from the east.

Severance of large regions on the potential map of Slavic folk music dialects, particularly, Ukrainian – Byelorussian meloset, has induced a lot of special large-scale investigations. We place them in special large-areal methodical chapter of the collection (Chapter 1). In the third book of the series the Moscow researcher *L. Bielogurova* presented a concept of global division of Eastern Slavic ethno-music landscape into three geographic areas – western (Byelorussian-Ukrainian), northern (“Russian North”), and south-eastern (“south Russian traditions”). Carrying on her research of this fundamental division in this issue, she analyses south-eastern boundary of the Byelorussian-Ukrainian set, reviewing its wedding tunes. The “macro-researches” line is continued in *I. Klymenko's* article, where she defines the algorithm of research of large-scale phenomena of Slavic folk music culture on the basis of one **koliadky type (with the verse 5+5+3)**, widespread over the three-language area (Polish – Byelorussian – Ukrainian). The methodical direction of this published work has a lot in common with methodical-analytic conclusions, which can be drawn from the local research of the border Polish-Byelorussian tradition of **Suval'shchyna**, accomplished by Polish ethnomusicologists *E. Philipiak-Sokolovska, J. Sokolovskiy*. She used the records of local tunes within a chronological scope of about a century and a half as the basis of her work. Comparing the notes of Colberg and the audiorecords of the late 20-th century, the scientist states rather small changes in the melodies caused by the

але зовсім чуже «вільнометричним» пісням «кресів» – українсько-польсько-білоруського пограниччя.

Для поповнення фонду локальних досліджень редактор збірника добирає матеріали здебільшого за жанровим принципом, щорічно публікуючи підбірки статей про певні групи пісень. Спільною позицією різних авторів є **жанрове обмеження матеріалу**, зосередження на найбільш глибоких шарах народної творчості слов'ян – обрядових мелодіях. Об'єктом вивчення стають пісні ключових господарсько-життєвих сфер – твори, що обслуговують трудові й ритуальні події землеробського року, та твори, прив'язані до головних подій особистого життя – народження і шлюбу.

У цьому збірнику продовжено розпочату у 3-му випуску лінію досліджень мелодій, пов'язаних з відзначенням **новоліття** – узвичаєного за останнє тисячоліття **зимового** та реліктового **весняного циклів** (Розділ 2). Цього разу «зимові статті» сконцентровані навколо однієї форми – **колядок з базовим віршем 5+5+3**. Їх представлено у двох протилежних ракурсах: у макроогляді цілого міжетнічного ареалу (вже згадувана стаття *І. Клименко*) та у кропінках локальних описах з Карпатської зони (статті *В. Коваль* та *Г. Пеліної*). *В. Коваль* продовжує львівську традицію вивчення найпроблемніших зон українського етнічного простору – різного роду гетерогенних фольклорних традицій (**Підгоргання**), подаючи глибокий аналіз типових і трансформованих пісенних форм, більшою мірою – ритмічний, що властиво львівській школі, меншою – мелічний. *Г. Пеліна* вписує свій компактний огляд **мараморських** колядок (з-поміж них – оригінальних місцевих новорічних **вінчівань**) у контекст природного ландшафту досліджуваного локусу, спостерігаючи різниці репертуару у гірській і долинній його частинах.

Мелотипологічна систематизація та ареалогічна дистрибуція білоруських пісень колишнього весняного новоліття – **валачобних обходів** – мінської авторки *Т. Канстанцінавай* координується з публікаціями карт українських **ранцівок** у книзі СМ-3.

Вагомо у всіх випусках серії представлена **весільна тематика**. У цій книзі відповідні матеріали наповнюють Розділ 3 (також див. статті двох перших авторів Розділу 1). *Т. Зачичевіч* систематизувала ритмотипологічну й ареальну картину весілля **Полтавщини**. Всі інші статті весільного розділу присвячено одному весільному типу – **трирядковій шестидольній формі** (♩ 6³), яка займає величезний простір УБРМ – практично весь ареал за винятком його західної частини. *І. Клименко* подала макроконтекстовий огляд цієї форми у межах типологічного сімейства 6-складових весільних мелотипів: визначила ключові композиції, окреслила їх ареали, виокремила так званий «макроареал 6-дольного мислення», позначила деякі «гарячі» лінії поділів, що потребують поглибленого вивчення – місця проходження «**тектонічних розломів**» у географічних меломасивах 6-складників. Інші автори розглянули локальні версії форми, аналізуючи не тільки їх ритмічні особливості, але й звуковисотні (мелічні). Специфіку поширення ритмотипу **на Прип'ятському Поліссі**, де проходять кілька тектонічних ліній 6-дольного масиву, представлено в роботах *М. Скаженник*, *М. Мархель*. Лівобережні зразки зони нижнього **Подесення**, де також межують крупні ареали мелічних різновидів ♩ 6³, вивчає *І. Данилейко*. Осередок специфічних трансформацій типу в **Передкарпатті** студіює *Х. Попович*. Оскільки цю групу форм досліджувала також *Л. Белогурова* на матеріалах **Смоленщини**, в Атласі розміщуємо її карти, укладені до раніше опублікованої нею статті (текст статті можна знайти на доданому DVD_CM-4). Подаємо також електронну публікацію дипломної роботи *О. Котельнікової*, об'єктом якої були 6-дольні весільні пісні **Посейм'я**.

У цьому випуску запроваджено розділ електронних публікацій (Розділ 4), куди увійшли щойнозвані роботи з весільної тематики, а також дві статті *І. Клименко*, присвячені мелодіям **весняного** (в т.ч. і **троїцького сезону**) на **межі Середнього й Західного Полісся**. Паперова частина збірника включає резюме цих робіт та нотні приклади, основний текст уміщено на DVD. Вихід цих статей у різних збірниках супроводжено чорно-білими картами, тож тут використано нагоду проілюструвати ці тексти кольоровими версіями карт.

course of time, but lays the stress on the considerable changes in the analysts' understanding of these melodies form-creation nature. This analysis provides us with a good instrument for reconstruction Colberg's records from Ukrainian and East-Polish territories: the outstanding collector's notes and his sources show the dependence on the so called "mazurka" thinking, inherent to the Polish tradition, but absolutely extraneous to the "free metre" songs of "cresses" – of the Ukrainian-Polish-Byelorussian borderline.

For the replenishment of local researches fund the collection editor gathers materials mainly by the genre principles, publishing annual selections of articles about certain groups of songs. One of the common positions of different authors still remains **the genre limitation of materials**, concentration on the deepest layers of the Slavs folklore – ritual tunes. The songs, devoted to major economic-life spheres, serving labor and ritual events of agricultural year, and connected to the major events of private life – birth and marriage.

In this collection it is being continued the started in the third issue research line of tunes, connected with the celebration of the "Beginning of the Indiction" – the **winter** and relic **spring cycles** (Chapter 2), which have been set up during the current millennium. This time "winter articles" are concentrated around one form – **koliadky with the basic verse 5+5+3**. They are presented in two opposite perspectives: in the macroreview of the whole interethnic area (having been already mentioned in the *I. Klymenko's* article), and in laborious local descriptions from Carpathian zone (*V. Koval's* and *H. Pelina's* articles). *V. Koval* is continuing a Lviv tradition of study of the most problematic areas of Ukrainian ethnic expanse – various heterogeneous folklore traditions (**Pidgorgannia**), presenting a deep analysis of typical and "problematic" song forms, to a greater extent – mensural. Inherent to the Lviv school, less – melodious. *H. Pelina* inserts her compact survey of **Maramorous** koliadky (among which – original local New Year felicitations) into the context of natural landscape of the locus being investigated, observing the differences between repertoires of mountain and valley parts of the locus.

Meloeareal review of Byelorussian former spring indiction songs – "**valachoba rounds**" – by the Minsk author *T. Kanstantsinava* is coordinated with the published maps of Ukrainian **rantsivkyin** the SM-3 book.

In all issues of the series the **wedding subjects** are weightily presented. In this book the relevant materials fill in Chapter 3 (see as well the articles by two first authors of Chapter 1). *T. Zachichevich* has systematized rhythmotypologic areal wedding picture in **Poltava region**. All other articles of the wedding chapter are devoted to one wedding type – **three-line sixth-metre form** (♩ 6³), which takes up a great space in UBETM – in fact the whole area except its western part. *I. Klymenko* has presented a macrocontextual review of this form within typologic family of the 6-metre wedding melotypes: defined the key compositions, circumscribed their areas, emphasized so called "macroarea of the 6-metre thinking", designated certain "hot lines" which require the deeper research – places of "**tectonic fractures**" in the 6-metre melosets. Other authors have examined local versions of the form, analyzing not just their rhythmic special features, but their sound-pitch (melodious) peculiarities as well. Specific character of this rhythmotype expansion in the **Prypiat Polissia**, where there are several tectonic lines of the 6-metre set, is presented in the works by *M. Skazhenyck* and *M. Markhel*. The left-bank samples of the **Low-Desna region**, where also border large areas of various melodious types (♩ 6³) are investigated by *I. Danileiko*. *H. Popovych* is researching the center of specific transformations of the type in **Precarpathian region**. As this group was also studied by *L. Bielogurova* on the **Smolensk region** materials, her maps, which had been drawn before her article was published (the article text can be found in the DVD_SM-4), are placed in the Atlas. We also present the electronic published degree work by *O. Kotelnikova*, focused on the 6-metre wedding songs from **the river Seim rigeon**.

The reference part of the book consists of **geographic guide** to the **Academic editions of wedding tunes** of 1970-s – 1980-s (IMFE series): its short paper vesion serves as a presentation of the electronic database, made on DVD_SM-4, locating of the data is shown on the map, disposed on the back cover of the Atlas.

Довідникову частину книги – Розділ 5 – складає **географічний показник** до академічних **видань весільних мелодій** 1970–1980-х років (серія ІМФЕ): його коротка паперова версія слугує презентацією для електронної бази даних, поданої на DVD_СМ-4, місця локалізації даних показані на карті, вміщеній на задній обкладинці Атласу. Також подаємо звід фольклористичних подій (конференцій, фестивалів, публікацій та ін.), до яких причетні співробітники ЛЕК.

Доданий до книги компакт-диск містить звукові матеріали до статей, бази даних, експедиційні фото і відеоматеріали, фото й відеохроніку конференції «Слов'янська мелогографія»-3 (2013).

Вихід ще однієї книги в серії з 47 картами дає надію сподіватися, що «білі плями» на мапі традиційної музичної культури українців будуть заповнені і в недалекому майбутньому з'явиться можливість долучити наші матеріали, карти, концепції до загальних надбань науки про історичне минуле слов'ян.

У планах редакції залишається запрошення до співпраці дослідників маргінальних українських територій – Берестейщини, Лемківщини, Кубані, Білгородщини, Вороніжчини та вчених, які працюють у порубіжних регіонах.

Ірина Клименко

The main content of the Book 4 is supplemented with electronic publications of several articles: their paper versions in different sources are accompanied with the black-and-white maps, so herein the opportunity is used to illustrate these texts with colour versions of the maps. Besides *L. Bielogurova's* work, mentioned above, the electronic library contains two articles by *I. Klymenko*, devoted to the tunes of **spring** (including **Trinity**) season on the border of **Middle and Western Polissia**. The CD, added to the book, contains acoustic materials to the articles, databases, expedition photo and video materials, photo and video equipment of the conference "Slavic melogeography"- 3 (2013).

Issue of one more book of the series with 47 maps gives us the hope to expect that "white spots" on the map of traditional musical culture of Ukrainians will be filled in, and the nearest future will bring us the opportunity to attach our concepts to the general achievements of the science about Slavs' historical past.

In the editors' plans still remains the invitation for cooperation of the scientists working in the territories boundary to the Ukrainian-Byelorussian area, belonging to Russia (Smolensk, Pskov, Briansk, Kursk, Belgorod regions), Poland (right bank of the Visla), as well as researchers of marginal Ukrainian territories – Beresteya, Lemky, Kuban', Voronizh regions.

Translated by Helen Migunova

СКОРОЧЕННЯ

ЗАКЛАДИ Й УСТАНОВИ. АРХІВИ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

БДАМ	Білоруська державна академія музики (Мінськ)
ІМФЕ	Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського Національної Академії Наук України
КНТ КДК	Кабінет народної творчості КДК (до 1991)
КДК	Київська державна консерваторія ім. П.І. Чайковського (до 1995)
КНУКіМ	Київський Національний Університет Культури і Мистецтв (з 1999)
КССМШ	Київська середня спеціальна музична школа ім. М. В. Лисенка
ЛНМА	Львівська Національна музична Академія ім. М. Лисенка (з 2007)
ЛЕК	Лабораторія етномузикології Київська = Проблемна науково-дослідна Лабораторія етномузикології НМАУ ім. П.І. Чайковського
ЛЕК-86-01	Коди експедицій в Аудіофонді ЛЕК (рік і порядковий номер виїзду протягом року)
ЛЕЛ	Лабораторія етномузикології Львівська = Проблемна науково-дослідна Лабораторія музичної етнології ЛНМА
МНС	Історико-культурна експедиція Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій
НМАУ	Національна Музична Академія України ім. П.І. Чайковського (з 1995)
ОАЗ	Особистий архів збирача
ПРП	Аудіофонд «Прип'ятське Полісся» (цикл експедицій КДК, НМАУ)
РАМ	Російська Академія музики ім. Гнесіних (Москва)
РДГУ	Рівненський державний гуманітарний університет
ФЕУ	Фонотека етномузики українців – електронна фонотека аудіопублікацій української етнічної музики (ЛЕК)
A-2000-01	Посилання на треки ФЕУ згідно Баз даних ЕТД_UkrEthnoDiscography-2010 (Excel) на DVD-СМ4_55

СЕРІЙНІ НАУКОВІ ВИДАННЯ ЛЕК

Проблеми етномузикології. Серія збірників наук. праць ЛЕК (НМАУ). Випуски 1-7

ПЕ-1	Вип. 1 / [упоряд. О. Мурзина]. – Київ, 1998. – 240 с.: нот.
ПЕ-2	Вип. 2 / [ред.-упоряд. О. Мурзина]. – Київ, 2004. – 364 с.: іл., нот.
ПЕ-3	Вип. 3 / І. Клименко, О. Мурзина. – Київ, 2008. – 153 с.: іл., карта + DVD
ПЕ-4	Вип. 4 / [упоряд. О. Мурзина]. – Київ, 2009. – 337 с.: іл., нот.
ПЕ-5=СМ1	Вип. 5. Слов'янська мелогографія. Кн. 1 / [ред.-упоряд. І. Клименко]. – Київ, 2010. – 252 с.: іл., нот.+Атлас + DVD
ПЕ-6=СМ2	Вип. 6. Слов'янська мелогографія. Кн. 2 / [ред.-упоряд. І. Клименко]. – Київ, 2011. – 120 с.: іл., нот.+Атлас + DVD
ПЕ-7=СМ3	Вип. 7. Слов'янська мелогографія. Кн. 3 / [ред.-упоряд. І. Клименко]. – Київ, 2012. – 126 с.: іл., нот.+Атлас + DVD

ПОКЛИКАННЯ НА НОТНІ І ЗВУКОВІ ПРИКЛАДИ, ТАБЛИЦІ, БАЗИ ДАНИХ

Полтава: Пирятин: Крячківка

скорочене позначення адміністративного підпорядкування місцевостей в архіві та публікаціях ЛЕК за схемою «область: район: село».

К5а,б, в

Посилання на карти Атласу: сторінка і номер карти

DVD-СМ_13_ZYM...

Посилання на електронні таблиці даних у відповідній папці на DVD

A-2002-06_18

Посилання на аудіоприклади у відповідних статтях папках на DVD даються у тексті без застосування дужок – формулами, що починаються на А-..., з сірою заливкою